

Helena Kovářová

UČO: 417 811

PdF MU - Učitelství pro 1.stupeň ZŠ

Esej: Sociologie venkova (HEN555)

Téma: Proměna vesnic téměř v přímém přenosu

Do českých vesnic v rumunském Banátu jezdí každý rok stovky turistů. Vzdálenost, kterou musí překonat, by je stejně dobře zanesla do luxusních letovisek v Itálii nebo Chorvatsku. Přesto je více láká setkání s krajany a tradicemi v zapomenutých chudých vesničkách. Proč? Odpověď na tuto otázku dobře vystihl knihovník z vesnice Gernik: „Jezdí se dívat na vesnice, které vy u vás už nemáte. U vás už není žádný venkov. Zničili jste si ho.“

Dalo by se oponovat. Vždyť u nás máme venkov. Máme vesnice. Ale jsou naše vesnice pořád takové, jak je známe z černobílých filmů? Hospodaří se v nich. Ale jen hospodaření nedělá z vesnice vesnici.

K posouzení, zda jsou tyto malé vesničky podobné vesnicím u nás, je dobré ohlédnout se do minulosti, proč tehdy lidé od nás opustili svoje domovy a odešli do země, o které téměř nic nevěděli. Musíme se přesunout do dvacátých let 19. století. Rakousko – uherská monarchie potřebovala v oblasti kolem Dunaje osídlit území, které bylo opuštěné po tureckých nájezdech. Čeští osadníci byli jen jedni z mnoha etnik, kteří se nechali zlákat výhodami tehdy nabízenými. Jistý maďarský podnikatel se dřevem slíbil těmto osadníkům dobrou práci, úrodná pole, jistější budoucnost.

Lidé prodali svoje stavení a celé rodiny, často i s dobyt看kem, se plavily téměř tři měsíce po Dunaji do zaslíbeného kraje. Bohužel zjistili, že byli podvedeni, že místa, kde měli žít, byly jen neprostupné lesy. Nebylo však cesty zpět.

Tehdy se začínají psát počátky několika českých vesnic v Rumunsku. Češi si v žebříčku hodnocení stojí dobře co se týče pracovitosti, houževnatosti, vytrvalosti a často i národní hrdosti. Snad právě díky těmto vlastnostem si dokázali tito skoro dobrodruzi najít místo, kde vyklučili lesy, našli místa, kde vyvěraly prameny, vystavěli vesnice, vytvořili úrodná pole k pěstování a pastviny k chovu dobytka. Navíc v oblasti, která už má profil horské krasové krajiny.

Tím, jak dokázali hospodařit, byli u Rumunů v úctě a ti často sami přebírali způsoby hospodaření od těchto přistěhovalců. Osadníci byli zase naopak velmi hrdí na svůj český původ. Sňatky se uzavíraly jen v rámci českých vesnic a nemísili se s rumunským obyvatelstvem. Díky tomu se ve vesnicích udržela po dvě stě let čistota českého jazyka, dnes s archaickým nádechem.

Hospodaření a život v minulosti

Způsob hospodaření byl zřejmě až do druhé světové války stejný ve většině koutů světa. Samozřejmě docházelo k ulehčení některých činností postupným vývojem, jako je třeba mlátička obilí, motory k pohánění jednoduchých strojů... Po válce však v zemích východního bloku docházelo ke kolektivizaci, čímž se z velké části změnil způsob hospodaření. Sloučením polností vznikly velké plochy, které bylo možné obdělávat pomocí velkých strojů. Lidská činnost se rozložila do daných časových plánů jak na poli, tak při chovu dobytka. Těžko posoudit, zda toto násilné převedení soukromého hospodaření ke kolektivní zodpovědnosti má za následek zpřetrhání pout k půdě, které si hospodář po generace vytvářel. Z našeho pohledu je i nemožné posoudit, zda v období po válce, kdy lidé radostně čekali na lepší zítřky, byla kolektivizace dobrým nebo špatným řešením. Byla představa lepšího zítřku orání pole s jedním koníkem, vláčení malými bránami, setí jednoduchými stroji? Anebo kombajn, který nahradí spoustu práce? Pravidelnou pracovní dobu střídající se s odpočinkem? Možnost zůstat na venkově, a přitom si dopřát bez starostí luxus, který si mohli dovolit jen lidé nevázaní na půdu – dovolenou a odpočinek?

Jak s tím souvisí historie českých vesnic v Rumunsku?

Svojí polohou v horách byly tyto vesnice mimo dosah úřadů, ale i pokroku a modernizace. Nevedly sem silnice, jen prašné cesty. I cesty na pole bylo nutné pracně udržovat. Lidé z vesnic se nenavštěvovali. Byli neustále svázáni se svým hospodářstvím. Díky tomu si zachovali svoje tradice, zvyky, identitu. V padesátých letech byla rovněž snaha o kolektivizaci. Po dvou letech však byly pole vráceny zpět vlastníkům. Drsné podmínky neumožňovaly hospodaření tímto způsobem.

Jaký byl život v uzavřené vesnici?

Pro ukázkou vyberme vesnici Gernik, která je považována za největší. Před padesáti lety v ní žilo až 1600 lidí. Byl tady lékař, škola, obchod, obchůdek se zmrzlinou, hospoda. Ve vesnici byla všechna tradiční řemesla kromě tkaní látek.

- Vesnice měla svoji samosprávu, pod níž spadala i sousední rumunská vesnice
- Domy byly vícegenerační. Byl to tradiční způsob života – mladá rodina byla pracovní silou v hospodářství a o staré rodiče se ve stáří postarala.
- Děti při společném soužití si díky vzoru rodičů vytvářely kladný vztah ke starým lidem.
- Přestože škola byla nevelká, pojmulala více než 100 dětí (chodilo se na ranní a odpolední vyučování)
- Práce nebyla hodnocena penězi, ale fungoval směnný obchod
- Peníze byly potřeba jen k pokrytí nejnnutnějších výdajů
- Velká část vesnice se živila pouze hospodářstvím, neměli trvalé zaměstnání
- Ženy byly v domácnosti
- Uživili se prodejem svých produktů v blízkých i vzdálenějších městech
- Z rozhovorů s místními je patrné, že ve vesnici nikdo netrpěl bídou nebo jiným nedostatkem. Naopak o nich bylo známo, že jsou bohaté, a i první dojem tomu napovídal.
- Práce kolem hospodářství byla hlavně v létě, zima byla zaslíbena odpočinku, svatbám a jiným veselícím.
- Dodržovaly se církevní zvyky, světily svátky, slavily dožínky a hody

Rok 1989

Změna režimu po roce 1989 zasáhla i tyto vesnice. Změnilo se i myšlení lidí. Muži se nechali zaměstnat, nejčastěji v blízkých dolech. Trvalé zaměstnání bylo zárukou starobního důchodu.

Větší změny však přišly zvenčí. Stalo se obvyklým, že firmy v Čechách často zaměstnávaly cizince. Proč si tedy nepřivést levnou pracovní sílu z Rumunska, navíc česky mluvící? Nabídly slušný plat, ubytování, posléze trvalý pobyt. Mladí lidé neváhali a během několika měsíců přišly vesnice o téměř všechny mladé. Mělo to většinou stejný průběh – odešel nejstarší ze synů, zjistil podmínky a během krátké doby odešli ostatní sourozenci. Často pak i jejich rodiče v produktivním věku.

Důvodem k odchodu bývaly i kamarádské vazby, které se narušily.

Děti ve školách přicházely o svoje spolužáky.

Poslední kapkou však byli turisté. Cestovní kanceláře u nás, které objevily krásy Rumunska, sem začaly dovážet zvědavé cestovatele. Ti byli většinou překvapeni podmínkami, ve kterých krajané žijí. Zděsili se bídou, kterou však místní do té doby necítili. Byli vystaveni otázkám, jak mohou žít bez auta, internetu, koupelny, splachovacího záchodu, pití v plastových lahvích...?

Jaké jsou důsledky?

Ve vesnici je dnes zhruba 150 lidí. Většinou jsou to velice staří lidé a jejich děti, v průměru 50-60 letí, kteří se o rodiče starají do jejich smrti. Sami se pak dostávají do věku, kdy by potřebovali pomoci. Jejich děti jsou však v Čechách a žijí naším modelem. Rodiče k sobě nechtějí, protože chtějí žít sami.

- Počtem obyvatel se vesnice natolik zmenšila, že samosprávou spadá pod rumunskou vesnici

- S ubývajícím počtem lidí zmizely dříve běžné služby – lékař, obchod
- Ze škol odcházeli učitelé, kvalita těch, co zbyla, se zhoršovala
- Ubývalo dětí ve škole. Jednak proto, že se narušily sociální vazby, jednak proto, že i rodiče cítili, že kvalita výuky je pro děti nedostatečná. České školy nabízely lepší vzdělání.
- Doly v okolí byly zavřeny a jiná práce nebyla
- Omezil se prodej vesnických produktů, jelikož ve městech byly postaveny supermarkety
- Díky dostupnosti zboží baleného v plastech se objevil problém zpracování odpadu. Bylo nutné vesnice vybavit popelnicemi a zajistit odvoz. Tím začaly pro místní nečekané poplatky.
- Byla zavedena domovní daň a daň z polností
- Zavedl se do vesnic internet, který je také nutné zaplatit.
- Každý ve vesnici musí mít mobilní telefon. Další platba.
- Z důvodů mnoha výdajů musely ženy začít chodit do práce.
- Zemědělství začíná být na obtíž. Nejdříve se prodá kůň, pak kráva.
- Z vesnice zmizela radost. Omladina, díky které se pořádaly dožínky, hody, velikonoční zvyky a jiné slavnosti, tu chybí.

Tento začarovaný kruh by, jak se zdá, mohli zachránit turisté. Mají zájem jak o krajany, tak o jejich produkty vypěstované v čisté krajině. Těm je však potřeba vytvořit podmínky. Je třeba je ubytovat a něco nabídnout.

- Domy se mění k nepoznání. Budují se koupelny a splachovací záchody.
- Budují se asfaltové silnice
- Pořádají se rockové koncerty
- Staví se hotely

Teď se nabízí stejná otázka. Jsou to ještě ty vesnice, jaké u nás nemáme? Turisté, kteří se sem vrátili po nějakém čase, jsou zarmoucení, protože toto už není venkov, který tu našli před třiceti lety. Naším pokřiveným viděním bohatství jsme do té doby spokojeným

lidem dokázali namluvit, že jsou chudáci. Dohnali jsme je ke změně, která z nich ale teprve teď dělá nešťastné a nespokojené lidi. Mají, stejně jako my, pocit, že jim něco chybí, že ještě nemají všechno. Ve vesnici začala bujet závist a chamtivost. Sousedí si navzájem závidí množství turistů, které ubytovávají.

Je současná generace na Gerniku tou poslední?

Jedním z názorů, proč lidé dnes nechtějí hospodařit na venkově je, že byly díky kolektivizaci zpretrhány vazby k půdě, lásce k rodné vesnici.

Mladé rodiny, které do Gerniku jezdí za svými rodiči na dovolenou, se v žádném případě nechtějí vrátit. Nikdo jim nesebral jejich půdu, nezpretrhal vazby. Pole leží ladem, nikdo je nechce. Sami přiznávají, že u nás už není tak dobré jídlo, oblečení nikdy neměli víc než v Gerniku, nikde už nezažili takových tancovaček a veselic jako tady. Dnes už také dokážou ocenit klid vesnice a čistotu přírody. Přesto na tento kraj zanevřeli. Vzpomínky na tvrdou práci, kterou zažívali od dětství, jim nedovolí vidět nic, co by je sem vrátilo.